

Betydelsen av ordet הַיְנָה, “Se”

Det är bl.a. Berlin, Andersen, Bar-Efrat, Alter och Fokkelman¹ som diskuterar användningen av הַיְנָה. Ordet översätts på svenska ibland som ”se!”, ibland översätts det inte alls. Berlin, Bar-Efrat och Fokkelman konstaterar att הַיְנָה ibland används för att markera iakttagelse från en karaktärs synpunkt till skillnad från berättarens. Det indikerar alltså i dessa fall perspektivbyte. Berättaren berättar från sin position med distans från händelsen והַיְנָה och perspektivet byts så att man ser med karaktärens ögon.

Ett exempel som Berlin och Bar-Efrat ger är från 1 Mos 24:63 när Isak upptäcker Rebecka. Det här är ett av de mest romantiskt vackra raderna i Bibeln, men en del av det underbara i berättandet går man miste om om man inte inser betydelsen av הַיְנָה som indikator för ett perspektivbyte.

Läsaren har fått följa med karavanen som återvänder från Aram och Labans hus med Rebecka och Abrahams tjänare, Elieser. Plötsligt erbjuds vi ett annat kameraperspektiv. Från att berättaren har berättat om hur Isak gått ut på fälten för att be/meditera, lyfter Isak sin blick och והַיְנָה kameler kommer. Inser man vad הַיְנָה kan betyda så kan man som läsare se med Isaks ögon hur kameler dyker upp i fjärran.

Sedan hör vi med berättarens exakt likadana ord hur Rebecka å sin sida ”lyfter sin blick” och hon ser Isak – fast hon ännu inte vet om att det verkligen är hennes och hon stiger/med undertonen faller ner från kamelen och frågar tjänaren: vem är den mannen som går emot oss på fältet osv varefter hon får veta att det är tjänarens herre, alltså Isak, tar hon på sig slöjan. De två möts och Isak tar henne in till sin fru, tar henne in med sig till sin moders tält och finner tröst i sorgen efter sin mor.

Mycket av det vackra i hur berättelsen är berättad på hebreiska går förlorad i den översättning t.ex Bibel 2000 erbjuder och det beror bl.a. på att man tappat bort perspektivbytet. Den hebreiska versionen låter så här:

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּמַת בְּשׂוּדָה לְפָנוּת עָרָב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים:

וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת עֵינֶיהָ וַתִּרְא אֶת יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל:

וַתֹּאמֶר אֵל הַעֶבֶד מִי הָאִישׁ הַלְזֶה הַלְזֶה בְּשׂוּדָה לְקִרְאָתִנוּ וַיֹּאמֶר הַעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצִּעִיר וַתִּתְקַס:

¹ Berlin 1994, *Poetics and Interpretation in Biblical Narrative* s.61-63, 80-81, 91-95; Bar-Efrat, *Narrative Art in the Bible*, 35-36; Alter, *The Art of Biblical Narrative* 54; Alter, *The five Books of Moses* 125; Fokkelman, *Narrative Art in Genesis*, 50-51.

וְיִסְפֹּר הַעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:

וַיְבֹאֵה יִצְחָק הָאֵלֶּלֶה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּצְאֶהָ וַיִּנְחָם יִצְחָק אַחֲרַי אִמּוֹ

En stor utmaning är hur kan man översätta הַיְנָה till svenska eller engelska? Problemet är om det ganska ofta används som en teknisk term för att ange perspektivbyte. I såna fall är det nästintill oöversättningsbart, eller borde man översätta med ”perspektivbyte”? Ett inte helt misslyckat försök är det man finner i The JPS Torah Commentary där man använder ”looking up” för הַיְנָה. Men inte heller det säkerställer att läsaren förstår att här är tanken ett perspektivbyte. Den enda svenska översättning som fångar något av känslan i den hebreiska texten är i det här fallet Åkessons översättning ”...Och han upplyfte sina ögon och såg, och se, där kommo kameler.” Varken 1917 års översättning eller Svenska Folkbibeln skiljer sig mycket närmare än Bibel 2000 i det här fallet.

Bibeln kunde ha använt formen att ”Isak såg att...” men den gör inte det i det här fallet. Valet av הַיְנָה gör läsningen mer dramatisk, den bjuder in läsaren på ett helt annat sätt in i berättelsen.

Det finns många exempel på den här användningen av הַיְנָה. Man kan nämna många exempel från 3 Moseboks renhetslagar. T.ex 3 mos 13:38, med en mängd paralleller som likväl kunde nämnas, där det står...

הַיְנָה förekommer ofta en och en, men det finns undantag. T.ex. när drömmar rapporteras så påpekar Berlin² hänvisande till F. I. Andersen, 95, förekommer ofta הַיְנָה ... וְהַיְנָה. I de fallen, som t.ex. när Faraos dröm rapporteras i 1 Mos 41 finns en hel räkka med וְהַיְנָה. Vid varje ny scen dyker ett וְהַיְנָה upp. På så sätt är det ju egentligen inget undantag eftersom det även här anger en scen eller perspektivbyte, det avvikande draget är att הַיְנָה förekommer i en serie, inte en och en.

Varje förekomst av הַיְנָה innebär inte ett perspektivbyte. I visa fall fungerar det inte som mer än som ett redskap för att få uppmärksamhet³. Ett sådant exempel som Berlin⁴ är Rut 3:2⁵ där Naomi vill dra uppmärksamhet till att Boas är vid tröskplatsen på kvällen genom att använda הַיְנָה. Det andra exemplet Berlin ger är från Rut 1:15 när Naomi ber Rut lämna henne genom att säga ”הַיְנָה din svägerska vänder tillbaka till sitt folk...”. I det exemplet ser jag dock ingen orsak att inte förstå det som ett perspektivbyte där vi ser Orpa lämna Naomi och Rut. Kan också 3:2 förstås så? Kan man förstå הַיְנָה i 3:2 som ett perspektivbyte/scenbyte där vi ser Boas tröskande sin säd? Egentligen ser jag inget problem i den tanken. Egentligen är den mer logisk än att betrakta הַיְנָה

² Berlin 1994, 81.

³ Berlin 1994, 91.

⁴ Berlin 1994 91.

⁵ Berlin 1994, 91.

som ett redskap enbart för att fånga uppmärksamhet. I så fall blir ju nämligen poängen att just i kväll tröskar han säd. Knappast var det just den kvällen och ingen annan som han tillbringade vid tröskplatsen. Mer troligt anser jag det är att הִינָה används för att visualisera att Boas är vid tröskplatsen arbetande än som ett konstaterande att – lägg märke till – att Boas tröskar i kväll.

Men i det senaste fallet så förlorar inte läsoplevelsen mycket genom att uppfatta הִינָה enbart som ett instrument för att fånga uppmärksamhet.

Annorlunda är det i de fall הִינָה används som instrument för ett perspektivbyte som t.ex I Rut 3:8. Berättaren förtäljer att Rut har gömt sig vid hans fötter obemärkt, men då plötsligt mitt i natten är det nånting som stör Boas och הִינָה en kvinna ligger vid hans fötter. Här ser vi Rut från Boas perspektiv när han vaknat mitt i natten. En okänd kvinna ligger vid hans fötter... Den här betydelsen av הִינָה har gått t.ex Bibel 2000 helt förbi. I svenska Folkbibeln och Åkessons översättning kan den här aspekten ännu uppfattas.

Om man inte som läsare eller översättare, förstår betydelsen av הִינָה förlorar man inte i dogmatiskt hänseende, men man förlorar en del av den läsoplevelse den bibliske författaren antagligen ämnat unna sin läsare.

I Rut 4:1 finns ett annat intressant ställe när Boas gått upp till stadsporten för att vänta på bördemannen och הִינָה bördemannen går (particip form) förbi. Här har הִינָה ofta förståtts som att det betecknar plötslighet⁶, men istället kan det förstås betecknande perspektivbyte. Vi ser bördemannen komma med Boas ögon. Den här förståelsen tillför åter mycket till läsoplevelsen.

Berlin håller med om att det finns en aspekt av plötslighet eller överraskning i הִינָה. Men det har inte nödvändigtvis att göra med hur snabbt en händelse avlöser en annan, utan med hur de nya fakta presenteras för läsaren – från ett nytt perspektiv.

הִינָה kan användas också för att fokusera på en ny karaktär eller en ny händelseutveckling som t.ex. i 4 Mos 25:6. הִינָה att fokus koncentreras på nånting. Från vidvinkel zoomas en viss karaktär, en begränsad del av scenen in. Ofta hör ett perspektivbyte med i paketet, men inte nödvändigtvis.

Berlin menar också att הִינָה kan översättas "just då"⁷. Men jag kan inte hålla med om att den översättningen/förståelsen är det mest motiverade åtminstone inte med de exempel hon ger⁸. Perspektivbyte med eller en allmän fokusering på det nya som händer fungerar i samtliga fall. Jag

⁶ Berlin hänvisar till Campbell, E. F. *The Hebrew short story: A study of Ruth in Bream et.al. A Light unto my Path* 1974, 83-101

⁷ Berlin 1994, 94,95. *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*. Eisenbrauns. Winona Lake.

⁸ 4 Mos 25:6, 1 Sam 11:5, 1 Kung 13:1, 25, Dom 4:22.

anser att ”just då” inte är avsevärt annorlunda än det Campbell hävdar vilket Berlin tidigare ansett inte fångat essensen i הַיְיָ.

Mer om Hinneh kan man läsa här⁹.

Litteraturförteckning

Berlin, A.

1994 Poetics and Interpretation of Biblical Narrative. Eisenbrauns. Winona Lake.

Walsh, J. T.

2009 Old Testament Narrative. A Guide to Interpretation. Westminster John Knox Press. Louisville, Kentucky.

⁹ Walsh 2009, 49.